

Alex. Ștefănescu, „Ion Simuț și școala sa de critică”, *România Literară*, 29/2008
http://www.romlit.ro/ion_simu_i_coala_sa_de_critic

L-am auzit pe Ion Simuț vorbind în fața studenților săi de la Facultatea de Litere a Universității din Oradea. Impunea respect și, în același timp, îi încânta pe cei prezenți, printr-un amestec de seriozitate ardelenescă și plăcere a jocului. Se simțea că se pronunță asupra oricărui subiect în cunoștință de cauză, că a citit mii de cărți și că a reflectat asupra a ceea ce a citit. Dar și că se amuză în sinea lui, descoperind posibilități neașteptate de sistematizare a informațiilor, paradoxuri, asemănări între extreme etc.

Spiritul ludic (practicat de altfel cu măsură și bun-gust), făcea credibil sentimentul răspunderii față de literatura română, care altfel ar fi părut demagogic (pentru că așa pare, din nefericire, la noi tot ceea ce e declarat și grav). Întrucât mă întâlnesc rar cu Ion Simuț (ne desparte o distanță de 600 de kilometri) am înregistrat, surprins, faptul că un critic literar tânăr, așa cum îl păstrasem mereu în mintea mea, s-a transformat pe neobservate într-un profesor universitar strălucit, capabil să capteze atenția unei mulțimi fremătătoare de tineri, mai instabilă decât nisipurile mișcătoare.

Apoi, dialogând eu însumi cu acei tineri, am descoperit ce bine pregătiți sunt, ce respect față de literatură au și, în același timp, ce liber gândesc, de unde rezultă că respectul lor este real și nu reprezintă o formă de teamă în fața a ceva necunoscut. Mi-am spus atunci că e un mare noroc să-i fii student unui critic și istoric literar ca Ion Simuț, care, prin modul său de a fi profesor, menține interesul pentru literatură în rândurile noilor generații, situându-se în succesiunea lui G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mircea Zăciu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu. Ca și marii săi înaintași și contemporani, Ion Simuț ar trebui - m-am gândit - să aibă și un grup de tineri în jurul său, care să constituie o școală de critică și istorie literară.

Dar există un asemenea grup! Unii sunt colaboratori apropiați ai săi. Alții își dau cu Ion Simuț doctoratul. Alții, pur și simplu, îl consultă în diverse probleme de literatură, cuceriți de inteligența, cultura și farmecul profesorului cu mustață de brigand și delicatețe de profesor de pian.

Nu de mult, Ion Simuț a publicat un volum - *Competiția ficțiunilor*. Investigații de critică literară, Oradea, Biblioteca Revistei Familia, 2007 - cuprinzând texte ale câtorva dintre tinerii care gravitează în jurul lui: Grațian Cormoș, Alin Creangă, Georgiana Epureanu, Zoica Ghițan, Marius Miheț, Dana Pușcașiu, Ioana Revnic. Nu sunt toți (lipsește cel puțin Andrei Simuț, fiul profesorului!), dar sunt aproape toți, astfel încât ne putem face o idee despre ceea ce s-ar putea numi "Școala de critică a lui Ion Simuț". Într-o scurtă prefață, profesorul stabilește, cu modestie și franchețe raporturile sale cu cei șapte (magnifici):

"Cei șapte alcătuiesc un grup de cercetare în jurul catedrei de literatură română contemporană de la Facultatea de Litere din Oradea, unde eu sunt profesor. Patru dintre ei aparțin școlii orădene (Alin Creangă, Marius Miheț, Dana Pușcașiu, Ioana Revnic) și mi-au fost studenți, ceilalți aparțin școlii clujene (Grațian Cormoș, Georgiana Epureanu, Zoica Ghițan). Toți șapte sunt doctoranzi: șase sub îndrumarea mea, unul singur (Marius Miheț) sub îndrumarea unui profesor din alt centru universitar (V. Fanache, de la Cluj).

Dacă precizez că eu însumi sunt absolvent al Filologiei clujene, diferențele dintre cele două "aripi" (patru orădeni și trei clujeni, prin studiile de licență) pot spune că nu sunt importante."

Impresionant (prin modestie) este faptul că Ion Simuț figurează și el în sumar cu un studiu - Petru Dumitriu între "cronica mică" și "Cronica Mare" - , solidarizându-se astfel cu tinerii critici, ca un comandant de pluton care luptă umăr la umăr cu soldații săi. Studiul, foarte dens și decent-reformator, ca tot ce scrie profesorul (inclusiv în România literară), aduce în prim-plan o carte mai puțin cunoscută a lui Petru Dumitriu, versiunea restrânsă a Cronicii de familie, aceea din 1955, și avansează ideea că romanul (inclusiv cel în varianta extinsă) "celebrează victoria comunismului în România, așa cum columna lui Traian celebrează la Roma victoria romanilor în Dacia". În ceea ce mă privește, nu sunt de acord cu această idee (chiar dacă pe o poziție similară se situează și Nicolae Manolescu, care, mergând și mai departe, îl face pe Petru Dumitriu răspunzător de reprezentarea greșită, în conștiința publică românească, a istoriei naționale). După opinia mea, valoarea (extraordinară) a trilogiei constă în portretistică și satira de moravuri, care departe de a ilustra o aliniere a autorului la ura față de protipendadă promovată de partidul comunist, constituie expresia profunde sale mizantropii și a geniului de pamfletar. Aceasta nu înseamnă însă că studiul lui Ion Simuț nu are adevărul lui. Ca să nu mai vorbim de faptul că este atât de bine scris și integrează, cu grație, atât de multe informații, încât dă, de la începutul volumului, tonul criticii literare autentice.

Merită să facem cunoștință, în continuare, cu tinerii grupați în jurul lui Ion Simuț, care, judecând după cum scriu în momentul de față, au șanse să ajungă să reprezinte ceva în literatura română (poate așa cum vorbim de "cercul de la Sibiu" și "școala de la Târgoviște", vom vorbi și de "grupul de la Oradea"). De altfel, numele unora dintre ei au început deja să circule.

GRAȚIAN CORMOȘ (născut la 2 mai 1980, asistent asociat la Catedra de Jurnalism din cadrul Universității din Cluj, autor a numeroase studii, recenzii, prefețe, interviuri etc., colaborator la revista Tribuna din Cluj) este prezent în volum cu un capitol din lucrarea sa de doctorat consacrată lui Edgar Papu. Capitolul intitulat Edgar Papu - de la pușcăria politică la România Mare. Gloria și declinul unui cărturar român poate fi considerat un dossier al acestui caz de manevrare a unui intelectual român, sensibil, vulnerabil, de către oamenii propagandei național-comuniste. Este surprinzător faptul că un autor tânăr, care avea 8 ani când s-a prăbușit regimul comunist în România, reușește să înțeleagă și să descrie atât de bine mecanismul relațiilor dintre oficialitate și cărturarul traumatizat de anii petrecuți în închisoare din motive politice. El explică nuanțat modul în care ideile spontane ale cărturarului au fost valorificate tendențios:

"Cert este că Papu nu a fost un intelectual favorizat de către regim, cel mult unul tolerat și cultivat de anumite grupuri, pentru că prin răstălmăcirea teoriilor sale se puteau obține beneficii ideologice. Intenționalitatea polemicii stârnite de el pe marginea dialecticii conceptelor protocronism-sincronism nu fusese una subversivă. Inconsistența capetelor de acuzare la adresa lui Edgar Papu va fi demascată de Mircea Zăciu, care sesiza, la doar un an de la apariția volumului Din clasicii noștri, conotațiile politice, naționaliste pe care unii încercau să le lege de teoria strict literară elaborată în manieră comparatistă."

Lăsând la o parte unele stângăcii în materie de exprimare ("intenționalitatea polemicii", "inconsistența... demascată"), textul dovedește capacitatea tânărului autor de a reconstitui "trecute vieți". El ar putea scrie, printre altele, biografii cum nu s-au scris la noi, în stil americanesc, folosind eficient și cu fantezie informațiile din arhive și creând câte un story captivant, fără să trădeze adevărul istoric.

Textul lui ALIN CREANGĂ (născut la 21 septembrie 1978, profesor la Colegiul Economic "Partenie Cosma" din Oradea, colaborator al revistei Familia), intitulat Proza scurtă a

scriitorilor târgovișteni, reprezintă un fragment din teza de doctorat în curs de finalizare Proza scurtă postmodernă românească. Tânărul exeget, deși ia în serios postmodernismul românesc ca și cum ar fi existat cu adevărat (și nu ar fi fost doar un joc literar studentesc invizibil din perspectivă istorică), se remarcă, în cursul analizelor, prin finețea observațiilor și printr-un subtil umor de idei. Iată, ca exemplu, un comentariu la o schiță a lui Costache Olăreanu:

"Grandoarea și decăderea unui sărut parodiază mitul androgenului: ȚO unică răsufare pompă un aer dulce în patru pedul cu brațele încleștate în jurul propriului său trup.t' Tehnica simultaneității face ca sărutul să dureze nici mai mult, nici mai puțin decât scrierea/ lecturarea celor trei pagini ale textului printr-un procedeu numit slow motion în care timpul povestirii este încetinit prin diferite digresiuni, în cazul nostru fiind vorba despre descrierea sunetelor, a mișcărilor și a imaginilor din jur. Atenția naratorului cade când pe planul apropiat când pe planul îndepărtat (decorul), tonul liric fiind mai mereu întrerupt de prozaic, seriosul și ludicul alternând în funcție de prestidigitația auctorială."

Alin Creangă, rafinat comentator de literatură, ar putea fi cândva un Paul Zarifopol al timpului nostru.

Un subiect insolit și dificil, a cărui tratare pretinde recunoașterea unor pattern-uri artistice complexe, și anume Reprezentări ale teatralității în romanul românesc din perioada 1945-2000, și-a ales pentru teza sa de doctorat, GEORGIANA EPUREANU (născută la 25 aprilie 1977, profesoară la Colegiul Tehnic "Napoca" din Cluj, colaboratoare la Perspective. Revistă de dialectica limbii și literaturii române, Caietele Echinox etc.). În volumul Competiția ficțiunilor, tână doctorandă este prezentă cu studiul Structuri teatrale în nuvelele fantastice ale lui Mircea Eliade, în care face observații de o surprinzătoare noutate asupra unor texte analizate anterior de zeci, poate sute, de exegeți:

"Ca autentice exerciții de inițiere în structura teatrală a existenței, textele fantastice ale lui Mircea Eliade aduc în prim-plan și personaje-actori. Datorită statutului său ontologic ambiguu, actorul are posibilitatea de a mistifica prezentul și de a se insinua prin intermediul imaginarului într-o realitate virtuală. Prin prisma spectacolului, imaginarul devine concurentul realului. Dacă în realitate există bariere psihologice, sociale sau de altă natură, în imaginar destinul devine liber și se poate interveni asupra lui. Prin joc și spectacol, omul/ actorul se salvează din timpul istoric."

Un grad mare de dificultate are și problema de care se ocupă în lucrarea sa de doctorat ZOICA GHIȚAN (născută la 2 decembrie 1980, asistentă de limba engleză la Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj, colaboratoare la revista Familia). Este vorba de Influența lui Constantin Noica în literatura română. În fragmentul ales pentru volumul Competiția ficțiunilor, fragment intitulat Un excurs inițiativ. Literaturizarea discursului filosofic noician, autoarea îl compară pe filosoful român, în ceea ce privește interferența filosofie-literatură, cu Kierkegaard și cu Nietzsche și, mai ales, evidențiază ingenios caracterul literar al metodei lui pedagogice:

"Literaturizarea filosofiei noiciene a însemnat, în primul rând, nașterea unui idiom al formării, în care maestru și discipol renunță la stereotipiile tardive și la asimilările discursului filosofic. Un idiom al formării în care promisiunile gândului speculativ se transformă în rețete pur literare, în care plăcerea de a povesti transcende plinătatea gândului abstract."

Sunt idei profunde, elegant formulate, revelatoare pentru talentul de eseistă al Zoicăi Ghițan.

MARIUS MIHEȚ, cel mai cunoscut component al grupului, critic literar al cărui cuvânt a început să conteze în evaluarea literaturii rămâne de azi, încă nu a depășit, nici el, vârsta de 30

de ani (s-a născut la 14 februarie 1978; este lector la Facultatea de Litere din Oradea și redactor asociat al revistei Familia; încă din anul 2000 a publicat frecvent articole de critică literară în Observator cultural, Familia, Caiete critice, Adevărul literar și artistic, Cultura etc.). Din lucrarea sa de doctorat, Proza generației '60, a extras, pentru volumul colectiv, capitolul despre proza lui Constantin Țoiu. Remarcabil este modul în care Marius Miheț face critică și istorie literară simultan, reconstituind, cu talent literar, atmosfera epocii:

"De pretutindeni înștiințările aveau un aer profund optimist. Senzorii criticii literare semnalau o carte-eveniment șeste vorba de romanul Galeria cu viță sălbatică, publicat în 1976, n.n.ț. Surprins a fost Constantin Țoiu când unii critici și-au anunțat entuziasmul față de apariția viitoare a romanului, deși nu citiseră nici o pagină de manuscris. Zvonul cuprinsese întreaga lume literară și cititorii deopotrivă. Aceștia din urmă fuseseră avertizați în paginile revistelor literare de iminenta apariție a unui roman-eveniment, prin fragmentele publicate. Barometrul succesului ne indică, în primul rând, un succes editorial. În numai câteva zile, romanul reprezenta un extraordinar succes de librărie. Tirajul romanului era de 14.000 de exemplare, surprinzător de mare pentru un scriitor fără o cotă ridicată. S-au epuizat imediat. Editura Eminescu a fost surprinsă de amploarea succesului Galeriei... A reacționat prompt, publicând un al doilea tiraj, de 20.000 de exemplare, trecându-se, apoi, la alte reeditări, de o sută de mii."

Merită urmărită în continuare, cu atenție, evoluția lui Marius Miheț.

DANA PUȘCAȘIU (născută la 19 octombrie 1974, profesoară la Colegiul Tehnic "Dimitrie Leonida" din Oradea, autoare a numeroase articole de specialitate și coautoare la volume cu profil didactic) pregătește o lucrare de doctorat cu titlul Romanul conștiinței etice în perioada comunistă. Un capitol probabil introductiv, Romanul conștiinței etice, ne este pus la dispoziție, ca eșantion, în volumul Competiția ficțiunilor . În cuprinsul lui autoarea face un excurs în literatura europeană a secolului douăzeci, identificând originea a ceea ce inspirat a numit "romanul conștiinței etice". Sunt analizate succint, cu o impresionantă competență, operele unor scriitori ca André Malraux, Albert Camus, Jean Paul Sartre. Caracterizările sintetice făcute de Dana Pușcașiu sunt întrutotul convingătoare:

"Există în toate operele lui Camus un fond umanist mai mult sau mai puțin manifest. Acest fond umanist ocupă uneori prim-planul luând forma iubirii, posibilă soluție etică pentru fiecare erou aflat într-o situație limită. Am putea spune că scriitorul iubește în egală măsură universul și omul care-și propune să cucerească acest univers. E o iubire ancestrală și purificatoare, aceea care-l mântuie, de exemplu, pe Meursault, eroul romanului Străinul. Putem spune că iubirea este singura care-i conservă coordonatele umane în contextul unui proces al convențiilor, străine ele însele de umanism."

IOANA REVNIC (născută la 23 aprilie 1978, profesoară la Școala cu clasele I-VIII "Oltea Doamna" din Oradea, colaboratoare la Analele Universității din Oradea, Familia, România literară, autoare a unor lucrări cu caracter didactic) este cunoscută cititorilor României literare (ca și celor ai revistei Familia) datorită unor interviuri de înaltă ținută realizate cu personaje de prim-plan ale vieții literare: Nicolae Breban, Eugen Simion, Augustin Buzura, Ioana Pârvulescu, Mircea Horia Simionescu, Emil Hurezeanu ș.a. Pentru Ioana Revnic, interviul nu este o formă de șuetă, ca pentru atâtea publiciste, ci un mod neconvențional de a face critică și istorie literară. Lucrarea sa de doctorat, în curs de elaborare, Mit și fantastic în opera lui Ștefan Bănulescu, din care putem citi în volumul colectiv capitolul Modalități ale fantasticului în nuvelele lui Ștefan Bănulescu, se remarcă, judecând după cele treizeci de pagini pe care le avem la dispoziție, printr-o inteligență critică mereu activă, prin curajul intelectual de a regândi idei literare puse în circulație de multă vreme și, mai ales, printr-o sensibilitate educată, datorită căreia sobrul stil critic are o irizație de poezie:

"Femeia și Fenia, din Mistreții erau blânzi, n.n.ț rămâne un personaj fără chip (Țcapul, cu fața în jos, îl ținea înfundat într-o pânză. Basmăua neagră i se îmbibase de apă...ț) dar aduce, în plus, o viziune halucinantă asupra universului în care se mișcă.

Lumea percepută prin simțurile ei ascuțite la maximum înseamnă legendele locului - Țtata hoșilorț, Andrei Mortu, despre care se credea că a murit de tot, a cincea oară, ar fi fost văzut cârpindu-și cămașa într-un copac; Vica, fiica lui, s-ar fi aciuat prin sat, sucindu-le bărbaților mințile, cu dragostea ei păcătoasă.

Mai înseamnă apoi un univers gata să se dezintegreze, în care totul se amestecă haotic: ȚPe Condrat și pe diacon îi zări tremurați prin ceața ploii și prin albeața zăpezii undeva între pământ și cer. ș...ț

Materia pare să se întoarcă la începuturile ei, când (aproape) toate elementele fundamentale - apa (șuvoaiele), aerul (cerul), pământul (nămolul) - alcătuiau o masă amorfă."

Este extraordinar ce oameni a reușit să descopere - și într-o mare măsură să și formeze - Ion Simuț, acolo, în vestul îndepărtat al țării, fără să facă în nici un fel caz de acțiunea lui. Și este în același timp scandalos faptul că o asemenea realizare trece neobservată, în timp ce tot felul de megalomani și preinși justițieri confiscă atenția publicului cu monologurile lor.